

Mülteci Bir Macar Prensi ve Terekesi Rakoczi Jozsef*

Meryem Kaçan ERDOĞAN**

ÖZET

II.Rakoczi Ferenc'in 1703 yılından itibaren Avusturya'ya karşı verdiği özgürlük mücadelesini devralan Rakoczi Jozsef, 1736 yılında Osmanlı topraklarına gelmiş ve I.Mahmud'un verdiği bir ahidnâmeyle "Erdel Hakimi ve Engürüs Dükası" olarak tanınmıştır. Prens Jozsef, 1738 yılındaki Osmanlı-Avusturya seferine katılmış ve ordu ile birlikte Vidin, Fethülslam, Orsova gibi bölgelerde çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Sefer sırasında kendisinden beklenen başarıyı gösteremeyen Jozsef, aynı yılın sonlarına doğru kışlamak üzere gittiği Rusçuk kazasına bağlı Çernavoda köyünde 38 yaşında iken vefat etmiş ve oradaki bir Rum kilisesine defnedilmiştir. Vebadan öldüğü sanılan Prens'in yaklaşık iki yıl süren mülteci hayatı sırasında kendisinin ve maiyetinin bütün masrafları hükümet tarafından karşılanmıştır.

Osmanlı Devleti, Prens'in vefatı üzerine gerek mirasının korunması gerekse mültecilere yeni bir başbuğ seçilmesi konusunda bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu çerçevede Macar General Gorof Çaki başbuğ olarak tayin edilmiş, Prens'in muhallefatı ise Humbaracı Ahmed Paşa'nın kontrolüne bırakılmıştır. Ahmed Paşa, Prens'in borçları sebebiyle, muhallefatın önemli bir kısmını satmak durumunda kalmıştır. Prens'in menkul malları ise Başbuğ Çaki'nin kontrolünde başta sefer masrafları olmak üzere çeşitli yerlere sarf edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Rakoczi Jozsef, 1738 Osmanlı-Avusturya seferi, Rusçuk (Çernavoda), muhallefat.*

A Hungarian Refugee Prince and His Inheritance Rakoczi Jozsef

ABSTRACT

Rakoczi Jozsef, from 1703 onwards, has taken over the struggle of Rakoczi Ferenc II for freedom against Austria. He came to the Ottoman Empire in 1736 and, by an *ahidnâme* of the sultan, was appointed "the Ruler of Transylvania and the Duchy of Hungary". Prince Jozsef participated the Austro-Ottoman war of 1738 and, together with the Ottoman Army, had various activities in Vidin, Fethulislam, Orsova etc., but failed to be successful as much as expected from himself. He died towards the end of the same year in the village of Çernavoda, where he was buried in a cemetery of a Greek Church. He was 38 by then. Some supposed that he had died because of plague. In the course of about two years of refuge, all his expenditures, together with that of his suite, were met by the Ottoman administration.

* Bu çalışma "Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu" tarafından desteklenmiştir.

** Yrd.Doç.Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü / meryem@ogu.edu.tr

Upon his death, Ottoman State took certain steps both in order to preserve his inheritance and to elect a new leader for the refugees. To this end, General Gorof *Çaki* was appointed the new leader and the inheritance of the prince were brought under the control of Humbaracı Ahmed Pasha. But Ahmed Pasha had to sell a great deal of the property of Jozsef because of financial distress. The movable possession of the Prince, on the other hand, under the supervision of the new leader *Çaki*, was spent to meet various needs, but above all the war expenses.

Kew words: Rakoczi Jozsef, Austro-Ottoman War of 1738, Rusçuk/Ruse (Çernavoda), inheritance.

Giriş

XVIII. yüzyıl başlarında Macarların Avusturya'ya karşı verdiği özgürlük mücadelesinin başında Rakoczi Jozsef'in babası II. Rakoczi Ferenc görülmektedir. 1703 yılında isyan bayrağını açan Rakoczi, bu mücadelesi sırasında Fransa ve Rusya gibi bazı devletlerin siyasi ve maddi desteğini sağlamaya çalışmıştır. Rakoczi, izni olmadan Macar ileri gelenlerinin 1711 yılında Avusturya ile imzaladığı Szatmar Antlaşması'nı kabul etmemiş ve müttefiki Petro'nun Prut yenilgisi üzerine Fransa'ya gitmiştir. Onun 1713 yılında Paris'teki ikameti sırasında oğulları György ve Jozsef Viyana sarayı tarafından eğitilmekteydi. 1716 yılında Osmanlı Devleti ile Venedik ve Avusturya arasında savaş başladığında III. Ahmed tarafından Edirne'ye davet edilen Rakoczi bu davete icabet etmiş ancak Pasarofça Antlaşması'nın imzalanması üzerine 1720 yılında Tekirdağ'a gönderilmiştir. 1733 yılında Lehistan veraset savaşları dolayısıyla Avusturya'ya karşı seferlere katılması gündeme gelmişse de bu düşünce de gerçekleşmemiştir. II. Rakoczi Ferenc 1735 yılında Tekirdağ'da hayata gözlerini yummuştur.¹

Osmanlı Devleti onun ölümünden sonra İbrahim Müteferrika vasıtasıyla Tekirdağ'da bulunan Macar ileri gelenleri ile görüşmüş, Rakoczi'nin büyük oğlunun (Jozsef)² buraya gelmesi konusunda görüşlerini sordurmuş ve onlardan olumlu cevap almıştır. Buradaki mültecilere istedikleri yere gitme konusunda izin verilmesine rağmen³ pek çoğu yerinde kalmış ve genç Prensi beklemeyi tercih etmiştir. Prens Jozsef ise mültecilerin yanında bulunan Kelemen Mikes'e yakında geleceğini ifade eden mektuplar yazmış, bu süre zarfında işleri idare etmesi ve babasının mallarına sahip çıkması için Kont Bonneval (Humbaracı Ahmed Paşa)'a vekâletname göndermiştir.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Pál Fodor, "Rákóczi Özgürlük Savaşı ve Macar Tarihindeki Yeri", *II. Ferenc Rákóczi'nin Hayatı ve Türkiye'deki Sürgün Günleri*, Macar-Türk Dostluk Derneği Yayınları, Budapeşte 2005, s.77-89; Béla Köpeczi, "II. Ferenc Rákóczi", Türkçesi Yılmaz Gülen, *a.g.e.*, s.47, 49; Antal Balla, "Marmara Denizi Kıyısında. Türk-Macar-İspanyol İttifakı Planı. Tekirdağ. Prens Rákóczi'nin Ölümü", Türkçesi Yılmaz Gülen, *a.g.e.*, s.111-143. Ayrıca bkz. *Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rákóczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu*, İstanbul 1976.

² Viyana'dan kaçan iki kardeşten biri olan Jozsef, Venedik, Fransa ve İspanya gibi yerleri dolaşmıştır. Küçük kardeşi György ile Marsilya'daki buluşmaları sırasında babasının politik mirasını devralmak için harekete geçmiş ve Osmanlı Devleti ile bağlantı kurmuştur. Sandor Papp, "Jozsef Rakoczi, The Last Transylvanian Pretender", *Acta Orientalia*, v.61, n.1-2, March 2008, p.161-162.

³ Arşiv kaynaklarına göre Osmanlı Devleti, Rakoczi Jozsef'in geleceğini haber aldıktan sonra burada yaşayan mültecilerin dağılmasını istememiştir. Jozsef'in Tekirdağ'a gelinceye kadar mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere eski veziriazam Ali Paşa, Humbaracıbaşı Ahmed Paşa'dan 1.000 kuruş borç almış ve mültecilere ulaştırmıştır. Ahmed Paşa'nın tüccardan borç olarak temin ettiği bu paranın ödenmesi hakkındaki arzuhali için bkz. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *Cevdet Haricîye (C.HR)*, nr.6543.

Prens'in Tekirdağ'a ulaşması ancak 5 Aralık 1736 tarihinde mümkün olabilmektedir. Prens Jozsef burada kısa bir süre kalıp İstanbul'a gitmiş ancak birkaç gün oyalandıktan sonra 17 Aralık'ta tekrar Tekirdağ'a dönmek zorunda kalmıştır. Onun İstanbul'a gelmesine Ahmed Paşa sebep olmakla birlikte Avusturya ile barış devam ettiğinden hatta Avusturya İmparatoru, Rusya ile devam eden savaşta arabuluculuk rolü üstlendiğinden Osmanlı Devleti, Prens'in burada bulunmasını uygun görmemiş ve derhal Tekirdağ'a dönmesi için haber göndermiştir.⁴ Ancak Avusturya'nın Pasarofça Antlaşması'nı bozması ve Rusya ile ittifak etmesi üzerine Osmanlı Devleti, Prens'in İstanbul'a gelmesini emretmiş ve Erdel Prensligi'nin geri alınmasında kendisinden yararlanılabileceğini düşünmüştür.⁵ 19 Eylül 1737 tarihinde İstanbul'a gelen Prens'e burada bir karşılama merasimi yapılmış ve ardından konaklamak üzere Maktul Kürkcü Manol'un Fener tarafında bulunan evine gönderilmiştir. Prens'in İstanbul'a gelişinden birkaç gün sonra Osmanlı Sultanı kendisine bir miktar para ile atlar gönderdiği gibi diğer ileri gelen Macar generallerine de ihsanlarda bulunmuştur. 6 Ekim 1737 tarihinde Kaymakam Paşa tarafından kabul edilen Prens'e diğer Hıristiyan devletlerden gelen elçilerde olduğu gibi muamelede bulunulmuş, kendisine kürk ve at, maiyetindekilere ise hilatlar hediye edilmiştir. 2 Aralık 1737 tarihinde ise Prens, Sultan'ın huzuruna çıkarılmıştır. Görüşme sırasında sadece Prens'in tercümanı ile Divan tercümanı hazır bulunmuştur.⁶ Bu görüşmeden sonra Sultan I. Mahmud bir ahidnâmeyle⁷ onu *Erdel Hakimi ve Engürüs Dükaşı* olarak tanımıştır. 25 Ocak 1738 tarihinde Prens Jozsef'in veziriazam ile görüşmesinde bu ahidnâme kendisine verilmiştir.⁸

Rakoczi Jozsef, İstanbul'dan ayrılmadan önce son gelişmeler hakkında Avrupalı devletlerin diplomatlarını bilgilendirmek üzere bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu amaçla 28 Ocak 1738 tarihinde Osmanlı Devleti ile yapılan anlaşmayı ve Avusturya'ya karşı yapılan teşebbüsün içeriğini açıkladığı Fransızca bir bildiri yayımlamıştır. Bildiride Prens Jozsef, Osmanlı himayesinin gerekçelerini sıraladıktan sonra Osmanlı ordusunun Macar topraklarını işgal etmeyeceğini, aksine oradaki idari yapıyı yeniden

⁴ Kelemen Mikes, *Türkiye Mektupları*, II, (terc.Sadrettin Karatay), M.E.B. Yayınları, Ankara 1945, s.110, 112-113, 118, 121, 124-128; Papp, "Jozsef Rakoczi...", p.162-165.

⁵ Bu düşüncenin oluşmasında Humbaracı Ahmed Paşa'nın büyük bir etkisi bulunmaktadır. Avusturyalılardan intikam alma düşüncesinde olan Ahmed Paşa, savaşın sürmesinden yana olup Macar halkını ayaklandırmak için önce Rakoczi Ferenc'i harekete geçirmiştir. Onun ölümü üzerine bu kez oğlu Jozsef ile bağlantı kurmuş ve onu Tekirdağ'dan İstanbul'a çağırarak Erdel Beyliği'nin verilmesinde önemli rol oynamıştır. Abdülkadir Özcan, "Humbaracı Ahmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c.18, İstanbul 1998, s.352. Prens Jozsef İspanya'da iken Ahmed Paşa'dan bir mektup almış, kendisine bazı vaatlerde bulunulması üzerine Tekirdağ'a gelmiştir. Papp, "Jozsef Rakoczi...", p.164.

⁶ İstanbul'a geliş sırasında Prens'e Bayram Paşa Çiftliği'nde ziyafet verilmesi, izzet ve ikram gösterilmesi, Kaymakam Paşa ve Sultan tarafından kabul edilmesiyle ilgili geniş bilgi için bkz. BOA, *Kamil Kepeci (KK)*, nr.53/1, s.21-23. Prens'in karşılanması ve kabulüyle ilgili bilgi için ayrıca bkz. Mikes, *a.g.e.*, II, s.132-140; Papp, "Jozsef Rakoczi...", p.167-168.

⁷ 13 Ramazan 1150/4 Ocak 1738 tarihli ahidnâme sureti için bkz. *Ahmed Refik, Memâlik-i Osmâniye'de Kral Rakoczi ve Tevâbi'i (1109-1154)*, İstanbul 1333, s.49-57. Ahidnâmenin Rakoczi Jozsef tarafından kabul edildiği, bir dibace ve hatime ilavesiyle Latince suretini iade ettiği görülmektedir. İlave edilen kısımların tercümesi hakkında bkz. Ahmed Refik, *a.g.e.*, s.57-60. Ahidnâmenin orijinal kopyası, kaliteli Fransız kağıdına kitap formunda yazılmış, üzerine renkli çiçekler işlenmiş sırmalı bir kumaş ile ciltlenmiştir. Koruma kılıfının üstünde kırmızı balmumu mühür, üzerinde üçlü Erdel arması ve ortasında Rakoczi'nin arması bulunmaktadır. Papp, "Jozsef Rakoczi...", p.171.

⁸ Mikes, *a.g.e.*, II, s.141; Papp, "Jozsef Rakoczi...", p.172.

kuracağını ifade etmiş ve bunun garantisini vermiştir. Bu noktada Prens, Avrupa hükümdarlarının planlanan askeri harekâtı Osmanlı Devleti'nin toprak edinme amacını gizlemek üzere kullandığı bir düzen olarak algılamalarından endişe etmiş ve bu suçlamaya maruz kalmamak için büyük bir çaba harcamıştır. Avrupalı diplomatların Prens'in bu girişimlerinin tamamen karşısında olmadığı görülmektedir. Nitekim İngiliz diplomasisi duruma sempati ile yaklaşmış hatta koruyucu bir tavır takınmıştır.⁹ Öte yandan Jozsef'in Osmanlı himayesini kabul etmesi papalığın sert tepkisine neden olmuş ve Prens aforoz edilerek cezalandırılmıştır.¹⁰

Bu çalışmada Rakoczi Jozsef'in 1738 Osmanlı-Avusturya seferi sırasındaki faaliyetleri ve Çernavoda'da¹¹ kışlaması, kendisi ve maiyeti için yapılan harcamalar, vefatı ve muhalefatiyle ilgili ayrıntılar üzerinde durulacaktır.

1.Rakoczi Jozsef'in 1738 Osmanlı-Avusturya Seferi'ndeki Faaliyetleri ve Çernavoda'da Kışlaması

Osmanlı Devleti'ne iltica ederek bir süre Tekirdağ ve İstanbul'da ikamet eden Rakoczi Jozsef¹², Osmanlı-Avusturya savaşının kesinleşmesi üzerine Macarlarla daha yakın bağlantı kurabilmek amacıyla Erdel ve Macar havalisine hareket etmiş, ilk etapta Edirne üzerinden Çernavoda'ya gitmiştir (18 Şubat 1738). Prens'e bu yolculuğu sırasında maiyeti dışında devletin kendisine tayin ettiği iki kapıcıbaşı da eşlik etmiştir. Bunlardan biri masrafları görmek amacıyla tayin edilmiş olup defterdar vekili sıfatını taşımaktaydı. Mart ayının sonlarına kadar burada ikamet eden Prens ve maiyetine daha sonra Vidin'e gitme emri verilmiştir. Bu emrin verilmesinde daha önce de ifade edildiği gibi Prens'in Macar ve Erdel halkıyla daha yakından bağlantı kurması amaçlanmış, halkın Prens'i destekleyeceği hatta ona katılacağı beklentisi etkili olmuştur.¹³

Osmanlı Devleti, Prens'in faaliyetlerini kolaylaştırmak için Vidin Seraskeri Vezir Mehmed Paşa'nın yanı sıra Eflak Voyvodası İskerletzade Konstantin'e de emirler göndermiştir. Bu emirlerde Prens'in maiyetiyle beraber Vidin'e ulaştığında ikametinin sağlanması için gereken tedbirlerin alınması, Eflak, Boğdan ve diğer bölgelerle olan haberleşmesinin sağlanması üzerinde durulmuştur.¹⁴ Ayrıca Prens'in ve maiyetinin yolculuğu sırasında konakladığı menzillerde binek, yük ve koşum hayvanları hazır edilmiştir. Hayvanların temin edilmesinde bölge halkından destek alınmıştır. Mesela Şumnu kazasındaki Dragona menzilinde konaklayan Prens'in Hezargrad'a kadar

⁹ Merckwürdiges Leben und Thaten (Frankfurt& Leipzig 1739) adlı kaynağa göre Fransız, İngiliz ve Venedikli diplomatların reddettiği bu belgeleri sadece Hollandalı diplomat kabul etmiştir. Ancak Avusturya'nın protestosu karşısında Hollanda hükümeti de özür dilemek zorunda kalmıştır. Bu bilgileri İsveç ve İngiliz kaynaklarına göre tekrar gözden geçiren Papp, diplomatların Prens Jozsefi tamamen reddetmedikleri sonucuna varmaktadır. Bildiri hakkında geniş bilgi için bkz. Papp, "Jozsef Rakoczi...", p.169-176.

¹⁰ Ferenc Tóth, "Rákóczi Muhaceretinin Taşındığı Önem", Türkçesi Yılmaz Gülen, *II. Ferenc Rákóczi'nin Hayatı ve Türkiye'deki Sürgün Günleri*, s.99.

¹¹ Köyün adı kaynaklarda farklı şekillerde yazılmıştır. Çernovi ve Çernova isimlerine rastlandığı gibi en yaygın şekil olarak Çernavoda ismi kullanılmıştır.

¹² Prens, Osmanlı arşiv kaynaklarında *Erdel Kralı Rakoczi'nin oğlu veya Rakoczi (oğlu) Kralzade* olarak geçmektedir.

¹³ Mikes, *a.g.e.*, II, s.141-144.

¹⁴ Evâil-i Rebî'ülevvel 1150/29 Haziran-8 Temmuz 1737 ve Evâil-i Şevval 1150/22-31 Ocak 1738 tarihli hükümler için bkz. Ahmed Refik, *a.g.e.*, s.60-64.

ulaşımında Şumnu halkı hem binek vasıtası olarak hem de eşyaları taşımak ve arabalara (hanto) koşulmak üzere 203 adet bargir temin etmiştir.¹⁵

Prens ve maiyeti Tuna kıyısı boyunca devam eden 10 günlük bir yolculuktan sonra 7 Nisan 1738 tarihinde Vidin'e ulaşmış, şehrin dışında kurulan oba ve çadırlarda konaklamıştır. Vezir Mehmed Paşa ile görüşen Prens, burada temmuz başlarına kadar ikamet etmiştir. Bu sıralarda Osmanlılar tarafından kuşatılan Aşağı Tuna bölgesindeki Orsova'ya Avusturya kuvvetlerinin yardıma gelmesi üzerine Niş'te bulunan veziriazam, 80.000 kişilik bir ordu ile Vidin'e gelmiş ve Prens de beraberinde olduğu halde 9 Temmuz'da Orsova'ya hareket etmiştir. Orsova Kalesi alınamamakla birlikte¹⁶ yakınında bulunan Adakale 17 Ağustos'ta teslim olmuştur. Burada iken veziriazam, Prens'e hazırlanmasını ve 30.000 kişilik bir orduyla Temeşvar'a doğru gidileceği haberini göndermesine rağmen bu plan uygulanmamış ve tekrar Vidin'e hareket emri verilmiştir. Mikes'in mektuplarına göre 29 Ağustos'ta orduyla beraber Vidin'e ulaşan Prens ve maiyeti büyük bir hayal kırıklığı içindeydiler. Zira konaklayacakları mekânlar şehir dışında kurulduğu gibi veziriazam da Prens ile görüşmeyi sürekli ertelemekteydi. Hatta veziriazam Prens ile görüşmeden Vidin'den ayrılmıştır.¹⁷ Maiyetinde yaklaşık 150 kişi bulunan Prens'in bu sıralarda sağlığı da bozulmaya başlamıştır. Ateşli bir sıtma geçiren Prens'in Ekim ayında rahatsızlığı daha da artmış ve sık sık bayılmaya başlamıştır.¹⁸

Bu arada Osmanlı Devleti Prens'in kışlayacağı yer konusunda bir durum değerlendirmesi yapmış ve Vidin'in uygun olmadığına karar vermiştir. Çünkü burası, Prens'in ihtiyaçlarını karşılaması açısından yeterli şartlara sahip değildi. Üstelik burada kışlamak bölge halkının sıkıntıya düşmesine de sebep olacaktır. Bunun yerine Rusçuk kazasına bağlı Çernavoda köyü ile çevre köyler kışlak yeri olarak belirlenmiştir. Bu amaçla Eylül 1738'de Vidin Muhafızı Hüseyin Paşa ile Rusçuk kadısına emirler gönderilmiş, Prens başta olmak üzere Macar generalleri ve levendlerin kışlayacakları hanelerin temin edilmesi bildirilmiştir.¹⁹ Kışı geçirmek için Prens ve maiyeti, Tuna yoluyla önce Rusçuk'a gelmiş, kısa bir ikametten sonra da 19 Ekim'de Çernavoda'ya hareket etmiştir.²⁰

Üç-dört saat süren bir yolculuktan sonra Çernavoda'ya ulaşan Macar mültecileri ikamet edecekleri mahallere yerleştirilmiş, hayvan yemi ve yakacak ihtiyaçları da karşılanmıştır. Konuyla ilgili olarak Rusçuk kazasındaki görevlilere gönderilen fermanda satın alınacak saman, odun ve kömür miktarları belirlenmiş ve kaza halkına taksim edilmiştir. Taksime göre mültecilerin kış süresince 1800 araba saman ve 1200 araba odun sarf edecekleri hesap edilmiş ve hane başına düşen miktar bir defter halinde düzenlenmiştir. Rusçuk'a bağlı bazı köyler saman ve odun yerine kömür

¹⁵ Bargir ücretleri Şumnu halkının tekaliflerine takas olarak kabul edilmiştir. BOA, C.HR, nr.144.

¹⁶ Mikes Orsova kalesinin alındığını ifade etmekte ise de teslim alınan Adakale'dir. Abdülkadir Özcan, "Mahmud I", TDVLA, c.27, Ankara 2003, s.350.

¹⁷ Mikes'in iddiasının aksine Osmanlı arşiv kayıtları bu görüşmenin yapıldığını ortaya koymaktadır. BOA, KK, nr. 53/1, s.32.

¹⁸ Mikes, *a.g.e.*, II, s.144-157.

¹⁹ Evail-i Cemâziyelâhır 1151/16-25 Eylül 1738 tarihli hüküm: Ahmed Refik, *a.g.e.*, s.64-65.

²⁰ Mikes, *a.g.e.*, II, s.157-159.

vermekle mükellef tutulmuştur.²¹ Rakoczi Jozsef ve maiyetine tahsis edilen miri bargirler ise Çernavoda köyü ve civar köylerde yaşayan halka taksim edilmiş, beslenmeleri için lüzumlu olan ot, saman ve arpanın yine kaza halkından temini yoluna gidilmiştir.²²

2. Rakoczi Jozsef ve Maiyeti İçin Yapılan Harcamalar

Osmanlı Devleti, II. Rakoczi Ferenc zamanında Tekirdağ ve çevresine yerleştirdiği mültecilerin hayatlarını idame ettirebilmeleri için bazı emlak ve arazi satın almış ve onların tasarrufuna bırakmıştır. Bunlar arasında ev, dükkan, han, mahzen, bağ, bağçe vs. gibi gayrimenkuller bulunmaktadır. Ayrıca mültecilere *nafaka-baba* adıyla her ay belli bir tahsisat ayırmıştır. Bu durum Rakoczi Jozsef zamanında da devam etmiştir.²³ Hatta Jozsef'in maiyetiyle beraber İstanbul'a geldiğinde ikametleri için konak ve evler kiralanmış, aylık tahsisatları ödenmiş ve nakdi ihsanlarda bulunulmuştur.²⁴ Mesela Prens'in rical ve kadınları için Galata'da Kalafatçılar Mahallesi'nde bir Ermeni'ye ait konak kiralanmış ve günlük kira bedeli olarak 100 akçe ödenmiştir. Her iki şehirde bulunan mültecilerin masrafları İstanbul gümrüğünden karşılanmıştır.²⁵

Rakoczi Jozsef ve maiyetinin sefer sırasındaki masrafları da hükümet tarafından finanse edilmiştir. 1738 Osmanlı-Avusturya savaşı sırasında ve sonrasında Vidin, Fethüislam ve Çernavoda'da Prens ve maiyeti için yapılan masrafları ve verilen tayinatları gösteren bir defter bulunmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde D.BŞM 2139 numarada kayıtlı olan bu defter Prens'in ölümünden sonraki süreci de kapsayan 354 günlük zaman diliminde (22 Ocak 1738- 11 Ocak 1739) satın alınan ve tevzi edilen iâşe maddeleri, hayvan yemi, miri bargirler ve tayinat hakkında bilgi vermektedir. Buna göre Prens'in maiyeti için 202 adet bargir satın alınmış²⁶ ve bununla ilgili harcamalar (nal, yular, torba, semer, arpa, saman ve ot giderleri, ahır tamiri, çoban ücretleri) deftere kaydedilmiştir. Bu dönemde hayvan yeminin yanında iâşe maddeleri, mum yağı, sabun ve odun satın alındığı görülmektedir. Bu maddeler Prens nezdine tayin edilen Defterdar Vekili Mustafa Bey ve Mihmandar Mehmed Ağa ile yeniçeri, çavuş, saka ve katırcılara tevzi edilmiştir.²⁷

Defter, Prens'in 22 Ocak-20 Eylül 1738 tarihleri arasındaki tayinat giderlerine de temas etmektedir. Prens'e 9 Ocak 1738 tarihine kadar günlük 62,5 kuruş tayinat

²¹ Odun ve samanın rayiç olan fiyattan iştirası ve hanelere taksimi hakkında düzenlenen 22 Receb 1151/5 Kasım 1738 tarihli defter: Bulgaristan Milli Kütüphanesi Oryantal Bölümü (NBKM), *Rusçuk Şer'yye Sicili* (R), nr.7, vr.4a-4b.

²² 29 Receb 1151/12 Kasım 1738 tarihli Rusçuk kadısına gönderilen ferman: NBKM, R, nr.7, vr.77b.

²³ Önce II. Rakoczi Ferenc, kısa bir süre sonra da oğlu Jozsef'in vefat etmesi üzerine Tekirdağ'da miriye ait olan bu mülklerin durumu hakkında bir değerlendirme yapılmıştır. Zira bu topraklarda her ikisinin soyundan kimse kalmamıştır. Osmanlı Devleti mülklerin kıymetlerinin tespit edilerek ayrıntılı bir defterinin hazırlanması konusunda bir mübaşir görevlendirmiş ve yerel idarecilere emir vermiştir. Evâsıt-ı Ramazan 1152/12-21 Aralık 1739 tarihli ferman için bkz. Ahmed Refik, *a.g.e.*, s.72-73.

²⁴ Bu kapsamda Prens'e 6.000 kuruş, baş generaline 2.000 kuruş ve ikinci generaline 1.000 kuruş verilmiştir. BOA, KK, nr.53/1, s.21.

²⁵ BOA, C.HR, nr.3313, 7912.

²⁶ Bu bargirlerin bir kısmının sefer sırasında ve kışlakta telef olduğu bir kısmının ise satıldığı anlaşılmaktadır. Elde kalan 88 bargir ise 11 Aralık 1738 tarihinde Dergâh-ı âli kapıcıbaşlarından Mehmed Ağa'ya teslim edilmiştir. BOA, *Bâb-ı Defteri Baş Muhasebe* (D.BŞM), nr.2139, s.14.

²⁷ BOA, D.BŞM, nr.2139, s.2-3, 7, 11-13.

verildiği bilinmektedir.²⁸ Defterde bu tayınatın 22 Ocak'ta 75 kuruş, 26 Nisan'dan itibaren de 100 kuruş olduğu tespit edilmektedir. Bu durumda Prens'in günlük tayını 7.500 akçeden 12.000 akçeye kadar yükselmiştir. Babası II. Rakoczi Ferenc ile tayınat açısından bir karşılaştırma yapıldığında onun aldığı en yüksek tayının 9.021 akçe olduğu düşünülürse²⁹ Prens'in daha fazla tayın aldığı görülmektedir.

Prens'in maiyetinde bulunan Macar generalleri, beyzadeleri ve kapudanlarının günlük tahsisatları da deftere kaydedilmiştir. Bu şahıslar arasında General Dasti, General Çaki, Baron Zay Beyzade, Baron Kapudan, Turşış Kapudan vs. bulunmaktadır. Ayrıca Prens'in hizmetinde bulunan Macar katanalarının giderlerine de yer verilmiştir. Sayıları 387 olarak belirlenen Macar süvari ve piyade katanaları, Osmanlı-Avusturya savaşları sırasında Niş, Semendre, Vidin, Hırsova, Hotin, Bükreş, Eflak ve Boğdan gibi yerlerde istihdam edilmiştir. Askerlerin giyecek ve mühimmat masrafları hazine tarafından ödenmiştir. Bu çerçevede her bir süvari katanaya 25 kuruş, piyade katanaya ise 15,5 kuruş tahsisat ayrılmıştır. Bunun yanında Macar katana, zabıt ve neferlerinin ulufe giderleri ile ekmek ve et tahsisatları da hazineden verilmiştir.³⁰

Defterde Prens nezdine tayin edilen tercüman, çavuş, yasakçı ve yeniçeriler gibi bazı şahıslara da ödeme yapıldığı görülmektedir. Mesela; tercümana günlük 30 akçe; üç nefer yasakçının her birine 30 akçe; Dergâh-ı âli çavuşlarının her birine 40 akçe tahsisat ayrılmıştır.³¹ Defterde kayıtlı olmamasına rağmen İbrahim Müteferrika'nın da Prens'in maiyetinde yer aldığı ve günlük 50 akçe olan nafakasının hazine tarafından ödendiği bilinmektedir.³²

Defterin bir diğer masraf kalemini Prens'in ve maiyetinde bulunan görevlilerin çeşitli harcamaları oluşturmaktadır. Bunlar arasında Prens'in mehterhane mühimmatının orduya nakli sırasında yapılan masraflar ile mihmandarı Mehmed Ağa ve Defterdar Vekili Mustafa Bey'e Vidin'e gidişleri sırasında verilen harçlık, harcırah ve miri bargir bedelleri bulunmaktadır. Ayrıca Prens'in ihtiyaçları için tahsis edilen çadır, çerke, meşk, musluk ve saka giderleri ile saka, katırcı ve meşalecilere ödenen ücretler bu çerçevede değerlendirilebilir. Defterde Prens'in maiyetinde bulunan adamlarına ödenen harcırahlara da ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir. Buna göre Vidin-Çernavoda, Çernavoda-Vidin, Çernavoda-Hotin, Çernavoda-İstanbul, Vidin-Hırsova gibi güzergahlarda bir veya birden fazla harcırah tahsisi yapılmıştır.³³

Rakoczi Jozsef'in ölümünden sonraki süreçte de Çernavoda köyünde kışlayan Macar general, beyzade, kapudan ve askerlerinin her türlü masrafları hazine tarafından karşılanmaya devam etmiştir.³⁴

3. Rakoczi Jozsef'in Vefatı ve Sonraki Gelişmeler

Osmanlı Devleti Prens'in kışlamasıyla ilgili düzenlemeler yaptığı sırada Rakoczi Jozsef hayatını kaybetmiştir. Prens'in ölüm tarihi Osmanlı arşiv kayıtlarından tam olarak tespit edilememektedir. Bununla beraber Rusçuk kazasındaki ilgililere birbiri ardınca

²⁸ Papp, "Jozsef Rakoczi...", p.168.

²⁹ Papp, "Jozsef Rakoczi...", p.168.

³⁰ BOA, *D.BŞM*, nr.2139, s.2-13.

³¹ BOA, *D.BŞM*, nr.2139, s.5-6, 8.

³² BOA, *C.HR*, nr.7911.

³³ BOA, *D.BŞM*, nr.2139, s.4-6.

³⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. BOA, *D.BŞM*, nr.2241, s.2-5.

gönderilen fermanlardan bir tarih aralığı belirlemek mümkün olabilmektedir. 29 Receb 1151/12 Kasım 1738 tarihli fermanla Prens'in kışlamasıyla ilgili tedbirler alınmaya devam ederken, Evail-i Şaban 1151/14-23 Kasım 1738 tarihli fermanla³⁵ Prens'in vefat ettiğinden bahsedilmektedir. Buna göre Rakoczi Jozsef, Kasım ayının ortalarına doğru vefat etmiş olmalıdır. Bu konudaki belirsizliği giderecek önemli bir kayıt ise İstanbul'da (Galata) Saint Benoit Kilisesi'nde bulunan Latince yazılmış kitabelerdir. 1906 yılında buraya konulan bu kitabelerden birinde Prens'in 10 Kasım 1738 tarihinde vefat ettiğinden bahsedilmektedir.³⁶ Kelemen Mikes'in mektuplarından da Prens'in 10 Kasım 1738 tarihinde 38 yaşında vefat ettiği öğrenilmektedir.³⁷

Prens'in vefatının haber alınması üzerine Osmanlı Devleti duruma müdahale etmiş ve bir takım tedbirler almıştır. Bunlardan biri Prens'in ölüm nedeninin araştırılmasına yöneliktir. Bu amaçla Prens'in yanında bulunan Rum kıyafetli Venedikli tabibin tutuklanması ve olayın açıklığa kavuşturulması için Prens'in güvenilir hekimlerinden Domenika'nın da tabiple beraber İstanbul'a gönderilmesi için ilgililere fermanlar yazılmıştır. Ayrıca yolcululuk sırasında Venedikli tabibin firar etmesine karşı gereken önlemlerin alınması da emredilmiştir.³⁸ Prens'in ölüm nedeniyle ilgili soruşturmanın nasıl sonuçlandığı bilinmemekle birlikte onun vebadan öldüğü sanılmaktadır.³⁹ Prens'in yanından ayrılmayan ve bütün faaliyetlerini takip eden Kelemen Mikes de mektuplarında hastalığının veba olduğunu ifade etmektedir.⁴⁰ Genç Prens'in ölümü ile ilgili haberler yavaş yavaş Avrupa kamuoyuna da ulaşmıştır. Paris'te bulunan kardeşi György, Jozsef'ten uzun süredir haber alamadığını ifade etmesine rağmen haberlerin yalan olduğu iddiasında bulunmuştur. Ancak Prens'in öldüğü gazetelerde defalarca teyit edilmiştir.⁴¹

Prens'in ölümünden sonra nereye ve nasıl defnedileceği konusu bir süre belirsizliğini korumuştur. Ceset önce kendi gelenekleri çerçevesinde mumyalanmış ancak herhangi bir sandukaya konulup defnedilmemiştir. Bu konunun bir süre sonra tekrar gündeme gelmesi üzerine başbuğ olarak tayin edilen General Gorof Çaki ile görüşülmüştür. Başbuğun taleplerini dikkate alan hükümet, Evâil-i Muharrem 1152/10-19 Nisan 1739 tarihli bir ferman ile mumyalı cesedin Çernova (Çernavoda) kilisesinde bulunan mahzenlerden birine defnettirilmesi konusunda Rusçuk kazasında bulunan ilgililere emir göndermiştir.⁴² Kelemen Mikes ise mektuplarında Prens'in babasının yanına (Galata'da Saint Benoit Kilisesi) gömülmeyi vasiyet ettiğini ancak yerine getirilmediğini, cesedinin bir Rum kilisesine defnedildiğini yazmaktadır.⁴³

³⁵ NBKM, R, nr.7, vr.77b-78a.

³⁶ Bahsedilen kilisede II. Rakoczi Ferenc ve annesi Zriny Ilona'nın mezartaşları bulunuyordu. 1906 yılında bu şahısların kemikleri Macaristan'a nakledilmiştir. Kitabeler de bu tarihi hatıraların yerini tutmak üzere kiliseye konulmuştur. Semavi Eyice, "II. Rákóczi Ferenc'den Hatıralar", *Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rákóczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu*, İstanbul 1976, s.83. Ayrıca bkz. Papp, "Jozsef Rakoczi...", p.176.

³⁷ Mikes, *a.g.e.*, II, s.160-161.

³⁸ Evail-i Şaban 1151/14-23 Kasım 1738 tarihli ferman: NBKM, R, nr.7, vr.77b-78a.

³⁹ Papp, "Jozsef Rakoczi...", p.176.

⁴⁰ Mikes, *a.g.e.*, II, s.160.

⁴¹ Papp, "Jozsef Rakoczi...", p.176.

⁴² NBKM, R, nr.7, vr.100a; Ahmed Refik, *a.g.e.*, s.71-72.

⁴³ Mikes, *a.g.e.*, II, s.163, 167.

Bununla beraber Saint Benoit Kilisesi'ne 1906 yılından sonra konulan kitabede, Josef Rakoczi'nin de burada gömülü olduğu bilgisine yer verilmektedir.⁴⁴

Öte yandan Prens'in vefatından sonra Erdel ve Macar halkı ile mülteciler için bir liderlik sorunu ortaya çıkmıştır. Macar krallığı ırsî bir krallık olmadığından halkın üzerinde uzlaştığı ve seçtiği bir aday kral olarak tayin edilmekteydi. Dolayısıyla Osmanlı Devleti bu sürece müdahale etmemiş, sadece yeni bir kral tayin edilinceye kadar mültecilerin idaresiyle ilgili bir takım düzenlemeler yapmıştır. Buna göre mültecilerin sevk ve idaresini sağlamak üzere General Gorof Çaki başbuğ olarak görevlendirilmiştir.⁴⁵ Ayrıca daha önce mültecilerin mali işlerini görmek üzere tayin edilen Defterdar Vekili Mustafa Efendi'nin İstanbul'a dönme emri üzerine bu görev Prens'in mihmandarı da olan Dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından Hacı Mehmed Ağa'ya vekâleten verilmiştir.⁴⁶ Ancak Mehmed Ağa'nın görevinde acziyet göstermesi ve duruma hakim olamaması üzerine başta Macar Generali Çaki olmak üzere diğer Macar general ve beyleri Vidin Divanı nezdinde girişimde bulunmuşlardır. Bu durumda defterdarlık vekâletinin Mehmed Ağa'dan alınması gündeme gelmiş ve merkezden bir vekil gönderilinceye kadar eski Çernavoda Voyvodası Abdullah Ağa defterdar vekili olarak tayin edilmiştir.⁴⁷

4. Rakoczi Jozsef'in Muhallefatı

Osmanlı Devleti iltica eden yabancıların, topraklarında vefat etmeleri halinde terekelerine el koymak yoluna gitmediği gibi kendi dini ve kültürel durumları gereği vasiyette bulunmalarına da müdahale etmemiştir. Nitekim Rakoczi Jozsef'in terekesinde de bu uygulamaya riayet ettiği görülmektedir. Bununla beraber Prens'in ölümünden sonra hem bazı kişilerin mağduriyetini önlemek hem de uygun olmayan vasiyetlerine karşı tedbir almak lüzumu hissedilmiştir. Zira Prens sağlığında iken Latince olarak kaleme aldığı ve Kelemen Mikes'e teslim ettiği vasiyetnamesinde kendi düşüncesine göre bazı vasiyetlerde bulunmuş, kimini vasi tayin etmiş, kimini vasiyetini yerine getirmek üzere mübaşir olarak görevlendirmiştir. Oysa Prens'in başta Macar generalleri ve levendler olmak üzere Fransızlara ve birçok kişiye yüklü miktarda borcu bulunmaktaydı. Dolayısıyla bu şartlarda vasiyetin yerine getirilmesi mümkün görünmüyordu.⁴⁸ Osmanlı Devleti, Prens'in ölümünden sonra ilk etapta ona ait bütün mal, mülk ve eşyaların tespiti ve korunması için harekete geçmiştir. Başta Prens'in mihmandarı Dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından Hacı Mehmed Ağa olmak üzere Defterdar Vekili Mustafa Efendi ve Rusçuk kadısına gönderilen fermanla Prens'in terekasının deftere kaydedildikten sonra güvenli bir yerde koruma altına alınması ve defterinin İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir.⁴⁹ Emre binaen Prens'in terekesi 23 Şaban 1151/6 Aralık 1738 tarihinde deftere kaydedilmiş ve defter merkeze gönderilmiştir.⁵⁰

⁴⁴ Eyice, "II. Rákóczi Ferenc'den...", s.92.

⁴⁵ Evâil-i Şaban 1151/14-23 Kasım 1738 tarihli ferman için bkz. Ahmed Refik, *a.g.e.*, s.66-68.

⁴⁶ 14 Şaban 1151/27 Kasım 1738 tarihli ferman ile Mustafa Efendi'nin zimmetinde olan miri akçe ve defter suretlerini Hacı Mehmed Ağa'ya teslim etmesi emredilmiştir. BOA, *C.HR.*, nr.7590.

⁴⁷ Evâhir-i Ramazan 1151/2-11 Ocak 1739 tarihli ferman: NBKM, R, nr.7, vr.16b.

⁴⁸ Evâsıt-ı Şevval 1151/22-31 Ocak 1739 tarihli ferman: BOA, *C.HR.*, nr.9141; NBKM, R, nr.7, vr.22b, 99b (Evasıt-ı Muharrem 1152); Ahmed Refik, *a.g.e.*, s.69-70.

⁴⁹ 8 Şaban 1151/21 Kasım 1738 tarihli ferman: NBKM, R, nr.7, vr.10a.

⁵⁰ NBKM, R, nr.7, vr.10b-11b.

Bundan sonraki aşama terekenin teslim edilmesi, vasiyetlerin yerine getirilmesi ve borçların ödenmesiyle ilgilidir. Bu konuda Başbuğ General Gorof Çaki'nin isteği doğrultusunda hareket edilmiş ve terekenin onun gözetiminde muhafaza altına alınmasına karar verilmiştir.⁵¹

Rakoczi Jozsef'in terekesiyle ilgili olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde D.BŞM.MHF katoloğunda üç ayrı kayıt tespit edilmektedir. 23 Şaban 1151/6 Aralık 1738 tarihli kayıt Prens'in ölümünden hemen sonra düzenlenen ilk kayıttır.⁵² Diğer iki kayıt ise 27 Cemâziyelâhır 1152/1 Ekim 1739⁵³ ve 7 Receb 1152/10 Ekim 1739⁵⁴ tarihlerini taşımaktadır. Bu üç kayıt da esas itibarıyla aynı muhalefattan bahsetmekle birlikte bazı farklılıklar da görülmektedir. Bu farklılıklar terekenin defterlere kaydı sırasında bazı eşyalarda detaya önem verme, bazı eşyalarda sınıflandırma yoluna gitme veya aynı grup içinde tek kalemde ifade etme ya da eşyaların kullanılan diğer isimlerini dikkate almaktan kaynaklanmaktadır. Bunların dışında her üç kayıta farklı türdeki eşyalara rastlandığı gibi adet sayılarında da farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum terekenin farklı zamanlarda tekrar deftere kaydedilmeyi gerektirecek bazı muamelelerle ilgili olabilir.

Prens'in ölümünden sonra Macar General Çaki'ye emaneten teslim edilen tereke daha sonra Vidin'de bulunan Ordu-yı Hümayun'a getirtilmiştir. Burada Vidin Muhafızı Vezir Hüseyin Paşa, Defterdar Vekili Mustafa Efendi (aynı zamanda haslar mukataacısı) ve Mihmandar Mehmed Ağa'nın gözetiminde tekrar deftere kaydedilmiş ve General Çaki'den alınarak Mustafa Efendi'ye teslim edilmiştir. Ancak Prens'in pek çok kişiye olduğu gibi Fransızlara da borcunun bulunması Fransız elçisini harekete geçirmiş ve alacaklarının tahsili için bazı görüşmeler yapmıştır. Bu çerçevede Prens'in terekesi daha önce vasi tayin ettiği Humbaracı Ahmed Paşa'nın kontrolüne bırakılmış ve Divan Tercümanı Aleksandr vasıtasıyla terekenin satılması ve borçların ödenmesi konusunda yetkilendirilmiştir. Bu amaçla Ahmed Paşa, Humbaracı Selim Ağa'yı bir evrakla Ordu-yı Hümayun'a göndermiş ve burada bulunan Haslar Mukataacısı Mustafa Efendi, evrakta isimleri yazılı eşyaları Selim Ağa'ya teslim etmiştir. Bu amaçla düzenlenen defterde terekenin bir kısmının satıldığı, bir kısmının Vidin Cephaneli'nde emanete konulduğu ve büyük kısmının Selim Ağa'ya teslim edildiği görülmektedir. Terekede yer alan çeşitli vasıflardaki 16 atın kıymetleriyle kayda geçirildiğine bakılırsa bunların satıldığı anlaşılmaktadır. Vidin Cephaneli'ne konulan eşyalar ise nakil sırasında güçlük yaratacak eşyalardan oluşmaktadır. Bunlar arasında demirden mamul eşyalar bulunduğu gibi oba, çadır, zुकak, saka takımı gibi eşyalar da bulunmaktadır. Vidin Sercebe Vekili Arif Mehmed Ağa'nın 29 Eylül 1739 tarihinde cephaneye koyduğu bu eşyalar da yaklaşık iki ay sonra büyük çuvallara konularak ve urganlarla sarılarak Selim Ağa'ya teslim edilmiştir.⁵⁵

Terekede mevcut olan altın ve gümüş paraların bu teslimatta yer almadığı tespit edilmektedir. Macar General Çaki'nin kontrolünde olan bu paraların akıbetinin ne olduğu konusunda bir araştırma yapılmıştır. Gerçi hazinedeki sıkıntı dolayısıyla mültecilerin ulufeleri ve günlük yaşeleri için zaman zaman terekedeki nakde

⁵¹ BOA, C.HR, nr.9141; NBKM, R, nr.7, vr.99b; Ahmed Refik, *a.g.e.*, s.69-70.

⁵² BOA, *Bâb-ı Defteri Baş Mubasebe Muballefât Halifeliği* (D.BŞM.MHF), nr.31/30.

⁵³ BOA, D.BŞM.MHF, nr.31/161.

⁵⁴ BOA, D.BŞM.MHF, nr.32/26.

⁵⁵ BOA, D.BŞM.MHF, nr.31/161; D.BŞM.MHF, nr.32/26; BOA, C.HR, nr.2904.

başvurulmuşsa da bu para borç olarak alınmıştır.⁵⁶ General Çaki, hükümetten gelen emirler doğrultusunda paranın 10 kese akçesini sefer işlerinde sarf ettiğini, geri kalanını ise hem kendi ihtiyaçlarının karşılanmasında hem de bazı önemli işlerin yerine getirilmesinde kullandığından bahisle zimmetinde terekeye ait nakit kalmadığını ifade etmiştir.⁵⁷

4. Muhallefat Üzerine Kısa Bir Değerlendirme

Rakoczi Jozsef, Osmanlı Devleti'nin himayesinde yaklaşık iki yıl mülteci olarak yaşamış ve bu süre zarfında bir prensin statü ve itibarına yakışır şekilde muamele görmüştür. Kendisine tahsis edilen eşyalar da bu durumu belgeleyecek niteliktedir. Yaşadığı mekanın değerli kumaşlarla tefriş edildiği ve ev eşyalarının genellikle gümüşten mamul olduğu görülmektedir. Benzer şekilde mutfak eşyalarında da gümüş eşyaların ağırlığı bir hayli fazladır.

Prens, yaşayışıyla hem Osmanlı kültürünü hem de batı kültürünü şahsında birleştirmiştir. Prens'in giyim kuşamında kürk, kaftan, entari, dolama, çakşır, gömlek, don, kuşak ve kalpak gibi Osmanlı giyim sitilinin unsurları dikkat çekmekle beraber o, Frenk kuşağı ve gömleğini de ihmal etmemiştir. Bunun dışında Osmanlı yemek kültürü Prens'in gündelik hayatında önemli bir yer işgal etmiştir. Mutfak eşyaları arasında yer alan helva tenceresi ve kebab ızgarası gibi bazı eşyalar Osmanlı yemek kültürünün Prens'in damak tadına hitap ettiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca Prens'in gündelik hayatında kahvenin de önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında terekede çok sayıda sofra ve sofra örtüsünün bulunması Prens'in yerde yemek yeme geleneğine uyduğunu göstermektedir.

Rakoczi Jozsef'in terekesinde yazı ve yazı takımları ile resmi işlemler için kullanılan bazı araç ve gereçlere de rastlanmaktadır. Zira Prens, Osmanlı Devleti'nde bulunan mültecilerin başına geçtikten sonra idari ve mali işleri yürütmek için bu gibi araç ve gereçlerden istifade etmiştir. Terekenin en önemli parçalarından birini hiç kuşkusuz Osmanlı Devleti'nin Prens'i himaye ettiğini gösteren *abidnâme-yi hümayûn* oluşturmaktadır. Prens bunu diba bir kese içinde çekmecesinde muhafaza etmiştir. Terekesinde yazışmalarda kullandığı yazı çekmecesini, kağıt, kağıt mahfazası, kalem, kalemtraş, hokka, divit ile billur, gümüş ve altından imal edilmiş çok sayıda mühür bulunmaktaydı. Ayrıca Prens'in Osmanlı-Avusturya seferleri dolayısıyla yanında bulundurduğu kale resimleri, harita ve dürbün ile çeşitli çizimlerde kullandığı geometrik araç ve gereçler de terekesinde dikkati çeken diğer unsurlar arasında yer almaktadır.

Prens'in terekesinde at ve at takımları büyük bir yer işgal etmekteydi. Terekede binek ve koşum hayvanı yanında su taşımak amacıyla toplam 37 adet at bulunmaktaydı. Doru, kula, kır ve al gibi isimlerle anılan bu atların bir kısmı koçu ve hanto arabalarına koşulmuştur. Son derece değerli taş ve madenlerle süslü at takımlarında ise Osmanlı, Frenk ve Nemçe izlerini görmek mümkündür.

⁵⁶ Mültecilerin mihmandarı ve defterdar vekili olan Mehmed Ağa'nın arzuhali gereğince terekeden 5.000 guruşun kendisine teslim edilmesi hakkında 10 Şevval 1151/21 Ocak 1739 tarihli ferman: NBKM, R, nr.7, vr.81a.

⁵⁷ BOA, *D.BŞM.MHF*, nr.31/161.

Silah ve silah takımlarında ise ağırlıklı olarak Osmanlı ordusunun kullandığı silah araç ve gereçler görülmektedir. Bunlar arasında başta filinta, piştov ve kalkan-deş olmak üzere gaddare, kılıç ve tüfek dikkati çekmektedir. Gaddare ve kılıçların gümüş ve altın kakmalı olarak imal edildiği, kabzalarının çeşitli renk ve motiflerle süslü olduğu tespit edilmektedir. Piştovlar ise sırma işleme kese içinde muhafaza edilmiştir.

Prens'in terekesinde çeşitli maden ve değerli taşlardan mamul takı ve eşyalara da rastlanmaktadır. Prens'in boynuna altından imal edilmiş çeşitli takılar taktığı, elmaslı altın ve gümüş yüzük ile zincirli altın saat kullandığı görülmektedir. Ayrıca mercan, akik, pirinç, altın, yemen, gümüş, firuze ve elmastan imal edilmiş *dökme* adıyla değerli taş ve madenlere sahip olduğu tespit edilmektedir. Hayatta iken kullandığı asaların baş taraflarının altın ve gümüşten mamul olduğu, mücevheratını ve değerli araç-gereçlerini sedef, gümüş ve kemik kutularda muhafaza ettiği anlaşılmaktadır.

Prens mültecilik yıllarında entelektüel hayatını da ihmal etmemiş ve kendi kültür unsurlarını takip etmiştir. Terekesinde bulunan 47 adet Frenk kitabı bu gayretin yansıması olarak değerlendirilebilir.

Prens, Osmanlı-Avusturya savaşları devam ederken cephede vefat ettiği için onun Çernavoda'da kışladığı sırada kullandığı bazı eşyalara da işaret etmek gerekir. Oba, zukak, çerke, çadır, Frenk sayebanı, çeşme ve tulumba gibi eşyalar bu grup içinde zikredilebilir.

Prens'in terekesinde dikkat çeken bazı eşyalara da rastlanmıştır. Mesela halı seccade, altınlı tespih ve gümüş kible-nüma gibi eşyalar müslümanların namazla ilgili kullandığı eşyalardır. Halı seccadeyi zaman zaman gayrimüslimler sergi amacıyla kullanmakla birlikte tespih ve kible-nüma için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Bu eşyalar muhtemelen Prens'in maiyetine tahsis edilen bazı kişiler ve hizmetkarlar ile ilgili olabilir.

Sonuç olarak Rakozci Jozsef, Osmanlı himayesinde *Erdel Hakimi ve Engürüs Dükaşı* sıfatıyla Macarların özgürlüğü için Avusturya'ya karşı mücadele etmiştir. İki yıl süren bu mücadele sırasında her türlü masrafı karşılanmasına rağmen onun Osmanlı topraklarında yaşamaktan pek memnun olmadığı ve zaman zaman sıkıntısını dile getirdiği görülmektedir. Tekirdağ'da iken Kelemen Mikes'e söylediği "*babam gibi burada ölemem*"⁵⁸ sözü onun sabırsızlığını ve içinde bulunduğu durumdan bir an önce kurtulmak ve sonuca ulaşmak istediğini göstermektedir. Kaderin bir oyunu olarak Prens Jozsef, belki Tekirdağ'da değil ama yine bir Osmanlı toprağı olan Rusçuk-Çernavoda'da hayatını kaybetmiş ve buraya defnedilmiştir. Osmanlı Devleti, onun ölümünden sonra da Macar mültecilerini himaye etmeye devam etmiş ve her türlü ihtiyaçlarını karşılamıştır.

⁵⁸ Mikes, *a.g.e.*, II, s.133.

Rakoczi Jozsef'in Muhallefatı⁵⁹
(23 Şaban 1151/6 Aralık 1738)

Hayvan ve hayvan takımları	Adet
Doru at	2
Kula at	1
Kır at	7
Demir kır at	2
Al at	2
Kızıl kır at	1
Doru bargir	3
Kula bargir	1
Demir kır bargir	2
Al bargir	1
Saka bargir	1
Nemçe bargiri	7
Kır hanto bargirleri	6
Kır bargir	1
Sim rikab	8
Divan rahtı aynası taşı	2
Divan rahtı zinciri sim	2
Divan rahtı rişmesi taşı	2
Sim divan rahtı maa başlık ve sinebend	1
Yakut ve zümrüt ile murassa sim başlık ve sinebend raht	1
Sim raht kemerbend ve sinebend keveki taşı	1
Kemer raht sim başlık ve sinebend yaldızlı	1
Kemer raht ve başlık yaldızlı kebir raht	1
Sim kemer sinebend ve başlık raht	1
..... kemer sinebend raht ve başlık	1
Sim ayna yaldızlı sinebend raht ve başlık	1
Sim kemerbend sine ve başlık ve rişme raht	1
Sim kemer sinebend ve başlık ve dizgin raht	1
Sinebend	15
Karahisar raht	14
Sim rişme	4
Al çuha üzerine sırma işleme kesme	1
Mai kunduz sırma işleme kesme	1
Mor hare üzerine Frenk-pesend işleme sırma kesme	1
Kırmızı çuha üzerine işleme sırma kesme	2
Gülgünî diba kesme	1
Siyah kadife üzerine sırma işleme kesme	1

⁵⁹ BOA, *D.BŞM.MHF*, nr.31/30. Muhallefattan yaklaşık 15 birim eşya, yazının bozukluğu vs. sebepler dolayısıyla okunamamıştır.

Laciverd kunduz üzerine sırma işleme kesme	1
Sırma işleme Frenk kesmesi	2
Şeritli müstamel çuha kesme	2
Kırmızı kadife samur kaltak	1
Yedek örtüsü (7'si ayı cildi)	10
Eğer gönleği	2
İbrişim tabkur	9
Kayış tabkur	12
Tabgur	10
Yedek al çuha	3
Sade al çuha haşiyeye	1
Kırmızı çuha haşiyeye	1
Vaşak eğer haşiyesi	2
Simli eğer maa teğelti	5
Sırmalı eğer maa teğelti	5
Nemçe eğeri kuburuyla	11
Sade eğer	5
Koçu bargirleri kantarma	21
Sim at tarak	1

Silah, silah takımları ve mühimmat	Adet
Sim divan topuzu taşı	3
Sim topuz	1
Topuzluk ... sırma	1
Beyaz kabzalı sim gaddare	5
Balgamî kabzalı kadife gılaflı sim gaddare	2
Gergedan kabzalı kadife gılaflı gaddare	1
Sırma işleme piştov kesesi	3
Vezne (biri simli)	2
Piştov tüfengi (çift)	8
İki namlu tüfengi (çift)	1
Balgamî kabzalı altın kakmalı kılıç	1
Siyah kabzalı simli kılıç	1
Siyah kabzalı sim kılıç	1
Siyah kabzalı pirinç balçığı kılıç	1
Pirinç kabzalı sağır meç (kılıç)	1
Pirinç meç kabzası	1
Filinta tüfengi	5
İki namlulu filinta	7
Kalkan-deş	7
Bir miktar barut-ı siyah ve kurşun	

Ev eşyaları	Adet
Sim şamdan	20
Pirinç şamdan	1
Camlı ayaklı şamdan	2
Sim kandil	1
Bakır fanus	1
Makras-ı mum (biri sim)	2
Sim kabzalı makras	1
Demir makras	2
Sim ateşdan	1
Sim ateşdanlık	1
Sim ayaklı ateşdanlık	1
Sim leğen maa tas	1
Sim leğen	1
Sağır ayna	1
Asma çalar saat	1
Sim saat	2
Sakız kesesi	1
Meşin kese	1
Sağır sanduka (2'si sırma işleme)	4
Sırma işleme diba bohça	3
Müstamel sırma şerit	1
Beyaz saçak	1
Siyah saçak	1
Yün şerit	1
Elvan şerit (top)	28
Müstamel makad saçağı parça	1
Envai makad saçağı parça	3
Beyaz peştamal	2
Müstamel kemha perde	5
Duvar perdesi	4
Halı seccade	1
Sırma şeritli seccade (sağır ve kebir)	2
El makramesi	2
Kırmızı iskemle örtüsü	8
İskemle yastığı	1
Güneşlik	1
Selanik keçesi	1
Frenc keçesi	2
Çuha makad	2
Köhne minder	1
Müstamel yastık	1
Sağır hatayi yastık	1
Telli müstamel yastık	13

Müstamel kadife yastık	13
Müstamel kilim	1
Frenk peştahtası	1
Bürüncük cibinlik	1
Sırma yatak püskülü	4
Yelpaze (şikest)	1

Mutfak eşyaları	Adet
Sim kahve ibriği	4
Sim zincirli kahve ibriği	1
Kahve ibriği	1
Sim maşrapa	1
Sim sahan (8'i büyük)	40
Bakır sahan	9
Sahan götüröcek (kabzası sim)	2
Sim kabzalı bıçak (kınısız)	42
Kabzası sim bıçak	1
Sim kabzalı yemek çatalı	27
Sim yemek kaşığı	43
Sim yemek kaşık	18
Sim kaşık	2
Sim kebir kaşık	4
Sağır yemek sinisi (sim)	8
Sim kahve kaşığı	11
Sade sim sağır bıçak	1
Sağır sim şeker kutusu	2
Sim çay kutusu	1
Sim şişe kapak maa depelik	2
Sim depeli şişe	6
Sim bahar kutusu ve tuzluk ve sim kaplı sağır tepsi	1
Sim tuzluk	1
Sim şamdanlı sim tuzluk-ı kebir	2
Simli kadeh zarfı	2
Sim kahve tepsisi (ayaklı)	2
Sim kadeh tepsisi	2
Kabzası simli sahan askısı	1
Sim şeker hokkası	2
Fağfur fincan	8
Fağfuri bardak	2
Fağfuri sağır tabak	4
Sofra makramesi	19
Billur kadeh	2
El makramesi	1

Beyaz makrame	4
Yemek makramesi	26
Sahan sofrası kilim (alaca)	1
Sırma saçaklı kemha sofa	1
Müstamel hatayi sofa	1
Beyaz yemek sofrası	13
Sofra tahtası	1
Müstamel hatayi sofa örtüsü	1
Fağfuri fincan maa kapak maa tabak	5
Kahve ibriği maa ağaç tepsi	2
Sağır kazgan (kapak 1)	2
Kebir kevgir	2
Bakır kevgir	6
Bakır tabe	23
Yemeklik kase parça	18
Frenc ayaklı tencere	7
Tencere ve kapak	10
Maden lenger (sağır ve kebir)	67
Kebir bakraç	2
Helva tenceresi	3
Havan tenceresi	3
Ayaklı kazgan (kapaklarıyla)	9
Kebir kazgan	1
Sade kapak	6
Leğen (kulplu)	1
Bakır su matarası	2
Pirinç matara	1
Tencere maa kapak	1
Bakır terazi maa dirhem	1
Kutu kapağı	4
Lengeri (biri küçük)	2
Ocak demiri	4
Mengene demir	1
Kebab şişi	1
Demir ayaklı fırın	5
Demir tabe	2
Tabe (taşrada)	5
Kebab ızgarası	1
Köhne matbah	1
Bakır satıl	1
Sim sitil-i kebir	1

Giyim eşyaları	Adet
Som sırma abai	1
Siyah kadife üzerine sırma işleme abai	1
Sırma işleme hare kaftan	1
Seraser kaftan	1
Müstamel alaca kaftan	1
Sırma çaprazlı entari maa çakşır	1
Hatayi entari	1
Beyaz entari	6
Yeşil kadife çakşır	1
Müstamel çuha çakşır	2
Al çuha üzerine işleme kuşak	1
Yeşil kadife üzerine sırma işleme kuşak	1
Müstamel beyaz kuşak	1
Gaytan sim toplu kuşak	1
Sandal kuşak	1
Bürüncük kuşak	1
Köhne kırmızı çuha kalpak	1
Alaca kalpak	3
Sırma işleme yağlık	3
Bürüncük gömlek maa don	3
Tülbend gömlek	26
Müstamel gömlek	3
Al çuhaya kaplı sırma samur kürk	1
Turuncu çuhaya kaplı sırma samur kürk	1
Kırmızı kadifeye kaplı kontoş samur kürk	1
Mai çuhaya kaplı altın dökme mühür ve taşlı sırma samur kürk	1
Yeşil kadifeye kaplı sırma samur kürk	1
Şali kimyoni kontoş kürk (kakum)	1
Al kadife üzerine sırma işleme kuşak	1
Müstamel sincap bedeni kürk	1
Müstamel hare kakum kontoş	1
Müstamel beyaz tilki kürk	1
Beyaz tilki	2
Müstamel nafe kürk	1
Yeşil hare kürk kabı	1
Müstamel sırma çapraz çuha dolama	1
Don	2
Sim kadife çaprazî bâfte maa boy	52
Çorap	3 çift
Havlü ihram	1
Al çuha yağmurluk ve başlık	1
Cedid çizme	2 çift
Postal	5 çift

Kumaş ve iplikler	Adet
Al şayak (top)	1
Al şayak (parça)	1
Bir miktar şayak (top)	0,5
Yeşil kemha (top)	1,5
Yeşil kemha	2
Zümrüdi yeşil kadife (top) parça 1	1
Beyaz sandal parça	1
Sade bez parça	1
Kırmızı yün ipliği (top)	7

Değerli eşya ve paralar	Adet
Boynuna astığı suret altın	7 dirhem
Altınlı boynuna astığı (zarfiyla)	1
Beyaz kutu içinde bir miktar mercan	1
Onarlık altın	4
Nısfıye altın	10
Karışık altın	32
Karışık altın (parça)	45
Altın (şikest)	1
Mücevher altın saat maa zincir	1
Altın saat ve zincir	3
Sim saat zinciri	5
Pirinç saat zinciri	3
Maden-i şikest saat zinciri	1
Altın dökme	40
Altın taşlı dökme	12
Akik dökme	26
Yıldızlı pirinç dökme (çift)	9
Simli yemen dökme	31
minekâri altın dökme	21
Simli mercan dökme	54
Sim dökme	19
Yemen dökme	56
Firuze dökme	1
Kıbrıs elmas dökme	18
Piruze simli dökme	18
Sim has parça	1
Çenber altın kehribar ve akik depe	1
İnci dane	1

Yıldızlı tas	1
Boynunda taşıdığı altın hekk	3
Altın kabzalı hekk	1
Altınlı tespih	1
Altın minekâri suret	1
Kefere sikkesiyle meskuk sim	2
Zer-i mahbub	3
Altın yüzük (üçü elması)	5
Sim yüzük	1
Taş	5
Yemen taş	1
Yılan taşı	1
Altın kalem	1
Simli kalem maa zarf	1
Sim kutu	1
Simli sağır kutu	2
Simli sedef kutu	1
Frengi ve Macar altını (kuruş olarak:9.197)	2.508
Altın tepeli değnek	1
Değnek tepeliği altın	1
Sim asa topu	1

Kitaplar	Adet
Frenk kitabı (biri simli ve küçük)	47

Diğer	Adet
Peştahtasında zuhur eden diba kese içinde ahidnâme-i hümayûn (memhurdur)	1
Burun? otu kutusu	2
Takravat tabir olunur kutu içinde bazı alat	1
Simli takravat	2
Billur pertev-sûz (pertavsız)	1
Mühür	6
Billur üzerine mahkuk mühür	2
..... sim mineli (mühür)	1
Sim üzerine mahkuk mühür-i kebir	1
Penesta? tabir olunur hatem	1
Yemen taşlı altın hatem	4
Sağır elması taşlı altın hatem	1
Sim hatem	1
Firuze altın hatem	2
Yemen altın hatem	1

Peştahta içinde bazı hırdavat	1
Bir miktar kağıt	
Kebir kağıt mahfazası	1
Sim hokka	5
Mürekkeb hokkaları	2
Ağaç mahber (divit, hokka)	1
Müzehheb Frenk mahberesi	2
Meşale	2
Mercan kilit	1
Kemik kutu	1
Ayaklı dürbün maa kutu	1
Sağır alay? dürbün	1
Sim tahta (parça)	4
Kılabdan şerit tahta	2
Simli pergel maa zarf	1
Simli kible-nüma	1
Billur camlı kebir hanto araba	1
Üzeri meşinli hanto araba	2
Kiler arabası	3
Bir sepet içinde kağıt ve at yelesine bağladıkları bazı hırdavat	
Bir sepet içinde bazı hırdavat	1
Demir ve bakır hırdavat	
Resm-i hisar	2
Harita	1
Amelî panzehir	1
Panzehir (şikest)	1
Bakır tabl	1 çift
Meşinli garar	3
Cedid oba mükemmel	1
Köhne oba	1
Köhne çerke	10
Çadır	2
Yatak çadırı (köhne)	1
Sağır Frenk sayebanı	2
Zukak	4
Kırmızı çeşme	1
Sırma işleme telatin musluk	1
Saka meşki mükemmel	2
Sim tulumba iskemlesiyle	2
Sefine sandalı	2

Kaynakça

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *Cevdet Hariciye (C.HR)*, nr.144, 2904, 3313, 6543, 7590, 7911, 7912, 9141.
- BOA, *Kamil Kepeci (KK)*, nr.53/1.
- BOA, *Bâb-ı Defteri Baş Muhasebe (D.BŞM)*, nr.2139, 2241.
- BOA, *Bâb-ı Defteri Baş Muhasebe Muballefât Halifeliği (D.BŞM.MHF)*, nr.31/30, 31/161, 32/26.
- Bulgaristan Milli Kütüphanesi, Oryantal Bölümü (NBKM), *Rusçuk Şer'yye Sicili (R)*, nr.7.
- AHMET REFİK, *Memâlik-i Osmâniye'de Kral Rakoçi ve Tevâbi'i (1109-1154)*, İstanbul 1333.
- BALLA, Antal, "Marmara Denizi Kıyısında. Türk-Macar-İspanyol İttifakı Planı. Tekirdağ. Prens Rákóczi'nin Ölümü", Türkçesi Yılmaz Gülen, *II. Ferenc Rákóczi'nin Hayatı ve Türkiye'deki Sürgün Günleri*, Macar-Türk Dostluk Derneği Yayınları, Budapeşte 2005, s.110-143.
- EYİCE, Semavi, "II. Rákóczi Ferenc'den Hatıralar", *Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rákóczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu*, İstanbul 1976, s.68-124.
- FODOR, Pál, "Rákóczi Özgürlük Savaşı ve Macar Tarihindeki Yeri", *II. Ferenc Rákóczi'nin Hayatı ve Türkiye'deki Sürgün Günleri*, Macar-Türk Dostluk Derneği Yayınları, Budapeşte 2005, s.74-91.
- KÖPECZİ, Béla "II. Ferenc Rákóczi (1676-1735)", Türkçesi Yılmaz Gülen, *II. Ferenc Rákóczi'nin Hayatı ve Türkiye'deki Sürgün Günleri*, Macar-Türk Dostluk Derneği Yayınları, Budapeşte 2005, s.22-55.
- MİKES, Kelemen, *Türkiye Mektupları*, II, (terc.Sadrettin Karatay), M.E.B. Yayınları, Ankara 1945.
- PAPP, Sandor, "Jozsef Rakoczi, The Last Transylvanian Pretender", *Acta Orientalia*, v.61, n.1-2, March 2008, p.157-180.
- ÖZCAN, Abdülkadir, "Humbaracı Ahmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi(TDVİA)*, c.18, İstanbul 1998, s.351-353.
- ÖZCAN, Abdülkadir, "Mahmud I", *TDVİA*, c.27, Ankara 2003, s.348-352.
- TÓTH, Ferenc, "Rákóczi Muhaceretinin Taşıdığı Önem", Türkçesi Yılmaz Gülen, *II. Ferenc Rákóczi'nin Hayatı ve Türkiye'deki Sürgün Günleri*, Macar-Türk Dostluk Derneği Yayınları, Budapeşte 2005, s.92-109.
- Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rákóczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu, İstanbul 1976.